

Lector universitar doctor GEORGE N. COCA

**INTERESUL GENERAL
ȘI DREPTURILE
FUNDAMENTALE
ALE OMULUI**

Ediția a II-a

Universul Juridic
București
-2011-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2004, 2005, 2006, 2009, 2011,
S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA
AUTORULUI ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE
PE INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
COCA, GEORGE N.**

**Interesul general și drepturile fundamentale ale
omului / lector univ. dr. George N. Coca. - Ed. a 2-a. -
București : Universul Juridic, 2011
ISBN 978-973-127-581-9**

316.64:342.7(100)

REDAȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL telefon: **021.314.93.15; 0726.990.184**
DISTRIBUȚIE: tel./fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

**COMENZI ON-LINE,
CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%**

PREFAȚĂ

În aprecierea unei lucrări pot fi formulate diferite criterii de exigență, a căror respectare să valideze cercetarea întreprinsă de autor. În orice caz, unul dintre ele vizează subsumarea întregului demers unei idei directoare, aptă să orienteze coerent întreaga argumentare sectorială a temei, cu rezultate care să adâncească înțelegerea subiectului tratat și care, totodată, să arunce lumini clarificatoare asupra înseși premiselor generale de la care se pleacă și chiar asupra ideii directoare, căreia i se revendică tema spusă analizei. Din această perspectivă, lucrarea de față, tratând despre interesul general și drepturile fundamentale ale omului, împlinește cu prisosință această exigență, constituind, sub acest aspect îndeosebi, o reușită evidentă. Ea se desprinde critic de dogmatismul formalismului juridic pentru că depășește fetișizarea voinței legiuitorului, ca temei, considerat absolut, al normativității juridice. În realitate, cu atât mai mult în statul de drept, însăși voința legiuitorului are a se justifica în valorile sociale a căror chintesență practică și directă o reprezintă interesul general. Pe de altă parte, autorul, punând în relație drepturile fundamentale ale omului cu interesul general, le fixează, prin această limitare necesară, exercițiul lor constructiv. Altfel, așa cum se întâmplă astăzi, când problematica drepturilor este nu o dată prilej de manipulare politică și de presiuni și ingerințe mondialiste în activitatea suverană a statelor, drepturile omului reprezintă uneori un suport de manifestare abuzivă a comportamentului, manifestare îndreptată împotriva rațiunii lor de a fi. Încât, o abordare riguroasă, obiectivă și realistă, nu apologetică, a drepturilor omului, este binevenită atât în plan teoretic, cât și în cel al politicii legislative. Dar intenția autorului nu s-ar fi putut realiza decât declarativ dacă nu ar fi plasat cercetarea într-un orizont axiologic concludent, din perspectiva căruia, abia convinge despre necesitatea limitării constructive a exercițiului politic și juridic al drepturilor fundamentale, limitare care dă astfel sens libertății adevărate a insului și realizării dreptu-

rilor sale în consonanță cu posibilitatea autolimitării lor conștientizate în relația cu ceilalți.

Pornind la drum cu această viziune, autorul convoacă aportul categoriilor filosofice de necesitate și libertate, în raport cu care, pe baza unei ample analize, structurează informații semnificative din domeniul psihologiei pentru a clarifica conținutul **motivației** comportamentului uman. Plecând de aici, reconstruiește – de data aceasta nu doar din perspectivă psihologică, ci și etică – noțiunea mai generală de **interes**, privit ca scop al acțiunii umane prin orientarea valorizantă a **motivului**. Efortul de sinteză interdisciplinară realizat de autor îi permite obținerea unei imagini dinamice a integrării individului în comunitate, teren pe care interesul ia contact cu fenomenalitatea socială a dreptului, dobândind legitimitate juridică. La ipostaza juridică a interesului se ajunge însă printr-un amplu excurs analitic, slujit pe alocuri – deși nedeclarat – de mijloace hermeneutice, apte să descopere interioritatea, temeiul de conținut valoric al interesului în drept. În acest sens, este abordată și relația interes-voință care, așa cum se știe, a antrenat în istoria gândirii filozofico-juridice interpretări contradictorii. În continuare, autorul transgresează planul subiectual al manifestării interesului în drept spre acela obiectiv, în legătură cu care pune în relație interesul general cu rațiunea de stat.

Odată încheiat examenul categoriei de interes, autorul procedează la prezentarea drepturilor fundamentale ale omului din unghiul situațiilor obiective, juridic reglementate, care necesită anumite limitări. Pentru a justifica juridic aceste limitări, autorul face o amplă problematizare a subiectului, cu delimitări conceptuale riguroase, înfățișând totodată și evoluția gândirii juridice în materie. În acest context, am reținut accentul pus pe **dimensiunea europeană** a drepturilor omului, cu scopul lăudabil de a istoriciza și particulariza o problemă speculată îndeobște globalist.

Prezentarea situațiilor restrângerii constituționale a drepturilor fundamentale în România și Republica Moldova este asociată compensatoriu cu analiza sistematică a mecanismelor de protecție a acestora. Întâlnim, în context, o cercetare atentă a diverselor și,

totodată, complementarelor măsuri de protejare, în sprijinul cărora este invocată pe larg jurisprudența C.E.D.O.

Lectura atentă a lucrării ne prilejuiește atât reactualizarea unor categorii filosofico-juridice indispensabile înțelegerii problematicii drepturilor omului și a racordării lor la interesul general, cât și rememorarea câștigului de gândire oferit în timp de marii doctrinari ai dreptului. Întâlnim în lucrare nu numai pagini frumoase, ci și profunde asupra limitării libertății insului, precum și asupra legii luată ca limită a libertății, ca o **constrângere eliberatoare**, fără de care nu poate prinde viață libertatea umană adevărată.

Apreciem și atitudinea critică la adresa teoriilor care mizează interesat și necondiționat pe scăderea rolului statului în societate.

Semnificativ este însă faptul că autorul pune în discuție și caută soluții la una dintre cele mai importante probleme contemporane ale dreptului, în care drepturile fundamentale ale omului au a-și găsi reperul juridic în acel criteriu valoric superior, reprezentat de interesul general. Acesta din urmă devine **măsura imanentă** a celor dintâi, aptă să asigure echilibrul practic al libertății noastre. Ideea în cauză își primește anvergura ideatică necesară și tonul grav, capabil să o exprime adecvat.

8 martie 2009

Prof. univ. dr. Ioan Humă,
Șef al catedrei de drept public și drept privat,
Universitatea „Danubius”, Galați, România

INTRODUCERE

Actualitatea temei investigate și gradul de studiere a acesteia

În teoria dreptului, problema interesului general și a drepturilor fundamentale ale omului este una care nu a fost abordată în România, și nici în Republica Moldova, complicată și de mare actualitate.

Subiectul pe care îl propunem spre dezbatere în prezenta lucrare necesită o analiză temeinică sub aspect doctrinar, metodologic și practic pornind și de la faptul că realitatea zilelor noastre pune în fața teoreticienilor și practicienilor o problemă esențială și controversată și anume, aceea a argumentării științifice a necesității și modalităților de limitare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului prin invocarea interesului general.

Una dintre problemele pe care trebuie să le dezlege umanitatea este cea a înfăptuirii unei societăți civile care să administreze în mod echitabil și armonios dreptul, să limiteze libertatea individului pentru a exista libertatea semenului său, să promoveze, să respecte și să protejeze *drepturile și libertățile fundamentale ale omului* ca pe o religie sfântă, dar în același timp să vegheze și la dezvoltarea umanității prin promovarea *interesului general*. Deși în ultimii ani în domeniul drepturilor fundamentale ale omului în ceea ce privește promovarea, protecția și respectarea acestora a fost acumulată o experiență considerabilă, până în prezent nu a fost cercetată în profunzime problema limitării, derogării și restrângerii acestora prin invocarea interesului general.

Noile realități ale lumii contemporane, problema drepturilor fundamentale ale omului considerate ca fiind „o religie sfântă a mileniului III”, dar și necesitatea promovării interesului general al societății în condițiile blocării abuzului de stat impun reexaminarea raportului dintre interesul general și drepturile fundamentale ale omului și din perspectiva principiului proporționalității. Luând în considerare că abordarea științifică a problemei asigură funcționarea ei mult mai eficace în practică este necesar nu numai formularea

unor definiții, nu doar delimitarea semnelor caracteristice fundamentale, ci și identificarea mecanismului prin care se îmbină interesul general al membrilor societății cu libertatea lor și a semenilor lor. Acest mecanism menit să îmbine interesul general al membrilor societății cu libertatea lor și celelalte drepturi și libertăți fundamentale îl reprezintă dreptul prin cele două calități lăuntrice ale sale, interioare și intrinseci care se află într-o intercondiționare reciprocă, și anume: **interesul și voința**.

Esența dreptului, locul și rolul său în lume, rațiunea sa de a exista, relația sa cu condiția umană, toate acestea nu pot fi explicate decât dacă facem recurs la filozofia dreptului.

Numai filozofia dreptului care reprezintă „**timpul prins în gânduri**” este cea care analizează acest fenomen social, respectiv dreptul, în raport cu morala, politica, economia, ea este cea care definește finalitățile dreptului, conduce la optimizarea acestuia în raport cu cerințele condiției umane și la perfecționarea dreptului ca instrument normativ ce conduce și arbitrează competiția dintre *interese și valori*.

Trăim într-o societate în care această competiție dintre *interese și valori* (consider valoarea supremă a omului ca fiind **drepturile și libertățile fundamentale** ale acestuia), începe să capete accente dramatice uneori.

Dreptul este o știință socială pentru că el nu există decât acolo unde sunt oameni cu interesele lor particulare, cu valorile și aspirațiile lor. Dreptul este prin excelență un fenomen social pentru că este un produs al societății, el intervine prin normele juridice la reglementarea tuturor proceselor din societate. Dreptul este cel care corelează relația dintre drepturile și îndatoririle cetățenilor, cel ce limitează libertatea indivizilor atunci când afectează libertatea celor din jur. Viața socială și condiția umană sunt complexe și contradictorii, iată de ce dreptul trebuie să răspundă la două întrebări esențiale: „Care este scopul vieții?” și „Legea este pentru om sau omul pentru lege?” Nu putem înțelege dreptul și finalitățile sale, scopul său suprem decât din perspectiva dimensiunii sale axiologice, pentru că omul ca făuritor al dreptului pentru a reglementa faptele sociale, pentru a face dreptul acceptabil de ceilalți din jur trebuie să aibă o conștiință a scopului și a valorii.

Problema genezei și esenței dreptului nu poate fi atinsă și nici rezolvată fără referire rapidă la teologia, la scopurile vieții noastre. Dreptul nu poate fi conceput în afara dimensiunii sale axiologice, el este produsul voinței omului și a faptelor sale, reprezintă un ansamblu de acte și acțiuni de voință și de autoritate, de libertate și de constrângere care, în final, trebuie să apere atât *interesele personale, dar mai ales interesul colectiv, general*. Valoarea în genere implică un raport social între obiectul valorizat și subiectul valorizator, iar actul de valorizare este o referință validată de comunitatea umană. Fiecare comunitate umană are un sistem de valori, dar există unele valori general umane care răspund trebuințelor, nevoilor și aspirațiilor universale ale oamenilor indiferent de timpul istoric.

De-a lungul istoriei, valorile au fost ordonate și ierarhizate în funcție de semnificația lor pentru om și de importanța acordată de colectivitățile umane, ele fiind situate într-o ordine consonantă cu trebuințele și idealurile colectivității umane.

Interesul general și drepturile și libertățile fundamentale ale omului sunt valori fundamentale, esențiale, aflate în vârful piramidei ierarhiei valorilor.

Trăim într-o societate în care se remarcă tot mai mult pluralismul cultural, în care trebuie să reconsiderăm principiul demnității umane și să înțelegem omul ca sistem unitar în totalitatea aspectelor vieții și istoriei sale. Dreptul în contextul contemporan trebuie să aibă în centrul atenției **omul**, să protejeze socialitatea, drepturile și libertățile fundamentale ale acestuia, să administreze inegalitățile și necorelarea libertății indivizilor pentru a evita anarhia, dar în același timp să vizeze *interesul general* blocând însă abuzul statului.

Dreptul trebuie să fie cel mai perfecționat mijloc de control social, având menirea ca prin climatul său normativ specific să contribuie la conservarea și dezvoltarea omului ca ființă bio-psiho-socială, la normalitatea asigurării satisfacerii nevoilor, drepturilor și libertăților, la realizarea siguranței civice, la instituirea și dezvoltarea cadrului social în care fiecare este cu alții și libertățile trebuie să coexiste, să ofere șanse fiecărui individ pentru afirmarea personalității umane și să asigure climatul juridic necesar realizării de către fiecare a idealului sau creator.

Renumitul profesor universitar doctor Mircea Djuvara spunea următoarele: **„ideea fundamentală care stă la baza dreptului este (...) respectul demnității omenești, respectul omului față de om, simpatia față de semenii, prin urmare respectarea tuturor drepturilor lui legitime, adică a acelor care nu reprezintă încălcarea libertății celorlalți”**.

Problema esenței dreptului nu trebuie analizată numai din punct de vedere strict al teoriei generale a dreptului, ci ea poate fi înțeleasă mai bine din perspectiva filozofică și sociologică, pentru că dreptul este prin excelență un fenomen social, iar filozofia este știința adevărului, conceptul de adevăr fiind apanajul filozofiei. Abordarea problemelor în discuție din perspectivă filozofică constituie un fundament pentru explicarea și aplicarea dreptului, cultivă reflecția metajuridică asupra existenței sociale și umane, configurează finalitățile dreptului ca servind finalităților sociale și umane. Filozofia răspunde la întrebarea care este rostul omenesc al dreptului și dacă dreptul este pentru om sau omul pentru drept? Filozofia dreptului are ca miză principală potențialitatea sa de a contribui într-o manieră aparte la procesul de optimizare a dreptului în raport cu cerințele condiției umane, cu valorile istoriei, la perfecționarea dreptului ca instrument de control al intereselor generale, intereselor personale al drepturilor și libertății ca valori supreme. Fară a face recurs la filozofie nu putem realiza cunoașterea complexă și profundă a dreptului, iar relația dintre drept și condiția umană este definitorie pentru filozofia dreptului.

Conceptul dreptului este marcat de o serie de factori obiectivi și subiectivi, cum ar fi: timpul istoric, filozofia epocii, școlile și curentele juridice și personalitatea fiecărui autor în parte. Transformările profunde care au avut loc în România și Republica Moldova, în sensul afirmării valorilor general umane, edificarea statului de drept, constituirea societății civile impun necesitatea studierii mecanismului îmbinării interesului general cu drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Această problemă a fost tratată și de autorii marilor curente ale filozofiei dreptului.

Marile curente filozofice consideră că cele două calități lăuntrice ale dreptului care dau esență acestuia sunt *interesul juridic și voința*

juridică, dar modul de abordare este diferit în funcție de perioada istorică analizată.

Filozofii antichității și Evului Mediu erau mai puțin interesați de esența dreptului, ei analizând mai mult conceptul de stat. În acest context ei considerau că nu poate exista stat dacă există libertate și individul nu înțelege că fericirea lui depinde de supunerea necondiționată față de autoritate. Statul, prefigurat spre exemplu de Platon, era unul polițienesc care nu accepta drepturi și libertăți. Individul este subordonat exclusiv statului deoarece colectivismul ca întreg este superior individualismului, libertatea individuală și voința sunt subordonate nemijlocit statului și, ca atare, dreptul nu poate fi o emanație a voinței individuale generalizate care să conducă către o finalitate ce să fie în concordanță cu interesele generale ale membrilor societății. În evoluția dreptului, Aristotel este primul care pătrunde cu gândirea în esența dreptului și abordează problema interesului, promovând conceptul de justiție socială. El afirma că legiuitorul, dacă vrea să facă legi bune, trebuie să aibă în vedere *binele obștesc (interesul general)* și egalitatea dintre interesul general al statului și interesul individual al cetățeanului. Sfântul Toma d'Aquino considera că, în ceea ce privește conceptul de interes, societatea este superioară individului, indivizii sunt predispuși spre divizare, dar *interesul comun* îi unește. În afară de BINELE PROPRIU există un BINE COMUN. „Cetatea – spune filozoful – are ca intenție BINELE COMUN (INTERESUL GENERAL s.n.), care este mai plăcut și mai divin decât BINELE INDIVIDUAL” (INTERESUL INDIVIDUAL s.n.).

Reprezentanții Școlii dreptului natural consideră că toate acțiunile omului sunt prescrise sau interzise pentru că așa sunt prin natura lor, iar regulile dreptului natural nu aparțin voinței, fie ea divină sau umană. Acest curent filozofic face însă și o sumară analiză a raportului dintre interesele generale și cele particulare ale cetățenilor, caracterizată prin faptul că „cetatea este în stare să suporte nenorocirile particulare ale oricărui cetățean, dar fiecare cetățean nu poate să le suporte pe ale ei”.

Raționaliștii moderni consideră libertatea ca nefiind obținută prin determinarea voinței, ci ca o cauză primă și eternă a cunoașterii

lui Dumnezeu. Libertatea ține de cunoaștere, de rațiune și nu de voință. În ceea ce privește esența dreptului, apare ideea practică, voința care face posibilă conviețuirea în societate, puterea de stat limitând libertatea, oamenii subordonându-se necondiționat. Rațiunea dă dreptul omului să-și urmărească interesul, să întrebuițeze forța, înțelepciunea și orice altceva pentru a-și atinge scopul, interesul său și să-i înlăture pe cei care se opun realizării scopului și interesului personal. Drepturile naturale pot conduce însă la contestarea puterii de stat când aceasta vine în contradicție cu menirea sa de a veghea la siguranța și libertatea cetățenilor.

Esența dreptului este analizată profund pentru prima dată de doctrina contractului social. Ea este tratată din perspectiva conceptelor de libertate, voință, interes, scop și drepturi. Principalele idei care se desprind sunt următoarele:

- a) natura umană constă în libertate și egalitate;
- b) puterile statului trebuiesc limitate și separate pentru a înfrânge abuzul și a favoriza libertatea și exercitarea drepturilor naturale ale omului;
- c) libertatea nu trebuie să fie excesivă pentru că este împotriva *INTERESULUI GENERAL* și va diviza societatea în grupuri de interese care vor submina coeziunea socială bazată pe conceptul *BINELUI COMUN*;
- d) libertatea naturală are alte limite decât forțele individului, pe când libertatea civilă este limitată de voința generală;
- e) statul are la bază voința liberă a indivizilor, iar dreptul ca bază a societății este rezultatul direct al voinței generale;
- f) existența socială are ca principiu fundamental protecția drepturilor și persoanelor asociaților;
- g) omul trebuie să se supună voinței generale, dar aceasta nu înseamnă că renunță la drepturile sale, ci realizează un schimb avantajos între cei ce guvernează și cei guvernați;
- h) omul ca individ are o voință particulară, individuală, dar care este diferită de cea pe care o exprimă ca cetățean de natură să degaje *interesul general* prin intermediul voinței generale;
- i) *interesul general* se formează prin opoziție față de toate interesele particulare, care trebuie constrânse și puse în concordanță cu *interesul general*;

j) voința tuturor nu este voința generală, pentru că voința generală se referă la INTERESUL COMUN, pe când voința individului privește INTERESUL PARTICULAR și nu este decât o sumă a voințelor particulare;

Filozofia juridică kantiană pornește de la premisa că omul cunoaște fenomenul și lucrul așa cum este el în sine.

Esența dreptului la Kant constă în a distinge foarte clar între ce aparține moralității și ce aparține dreptului. Dreptul – spune el – derivă din moralitate care acționează până la constrângere. Kant atunci când definește dreptul impune limite libertății individului pentru a o armoniza cu libertatea celuilalt. Astfel, libertatea devine libertate de relație, limitată și constrângătoare. Analizând esența dreptului, Kant urmărește trecerea de la **SEIN** (ceea ce este) la **SOLLEN** (ceea ce trebuie să fie), acesta fiind proiect de atins, astfel el presupune scopuri (*interese*), deci implicit acțiune. Esența dreptului la filozoful român Mircea Djuvara constă în ideea că în lumea juridică se ordonează sistematic scopurile activității (*interesele*). Ea constă în necesitatea coordonării activității libere a oricărui și a tuturor, adică ocrotirea dezvoltării raționale prin promovarea creațiilor spirituale care rămân să definească omul dealungul istoriei. Eugeniu Speranția evidențiază esențialitatea dreptului distingând sociologia (știința vieții sociale) de știința dreptului și filozofia socială de filozofia dreptului. El pătrunde în esența dreptului și constată că normele pentru a fi consistente trebuie să slujească unui anumit scop, interes, el punând în evidență odată cu scopul și voința. Pentru drept, spune sociologul filozof, caracteristice sunt acțiunea, *scopul și interesul*, iar norma juridică nu este altceva decât un mijloc în vederea realizării unor *scopuri și interese*. Speranția analizează esența dreptului din perspectiva raportului dintre dreptul obiectiv și dreptul subiectiv. El consideră că orice interes particular trebuie să se conformeze normei juridice adică *INTERESULUI GENERAL*, iar conceptul de conștiință colectivă (care apare pentru prima dată la Speranția) prevalează în raport cu indivizii luați particular pentru că *interesul particular este subordonat interesului colectiv, general. NOI*, prevalează în fața lui *EU* pentru că este necesar să existe o armonie desăvârșită între dreptul obiectiv reprezentat prin *interesul general* și dreptul subiectiv reprezentat de *interesul particular*.

Filozofia dreptului la Hegel constă în echilibrarea drepturilor individuale cu *interesul general* al statului. Individul își găsește adevărata libertate în stat. Voința este la Hegel motorul care stă la baza dinamicii sistemului juridic, ea este ținută de *scopuri, interese*. Esența dreptului pentru Hegel este voința de stat care întruchipează rațiunea absolută sau spiritul obiectiv. Voința prevalează cunoașterii și ca atare oamenii ca purtători ai cunoașterii sunt subordonați voinței obiective a statului. Doctrina național-socialistă subordonează brutal și necondiționat individul comunității, *interesul general* este impus cu forța interesului particular. Libertatea individuală este subordonată *interesului statului*, iar dreptul apare ca produsul spiritului poporului, expresie a spiritului juridic al națiunii. Trecerea de la dreptul obiectiv spre dreptul subiectiv se face de către utilitariști, aceștia considerând că statul și dreptul au rolul de a asigura echilibrul dintre *interesele particulare și interesele generale ale comunității*. Atunci când interesul individual ajunge în contradicție cu interesul general, „împăcarea” lor se face prin lege, care prin intermediul sancțiunii, pune acord între interesele individuale și cele colective.

Curentul sociologic analizează esența dreptului din perspectiva raporturilor dintre puterea de stat și activitatea colectivă ce constă în gruparea indivizilor în asociații. Duguit, spre exemplu, propune armonizarea *interesului general* urmărit de stat cu interesele colective urmărite de către asociați. El pune în discuție conceptul de solidaritate socială care limitează puterea de guvernământ și organizarea guvernanților și conduce la articularea *interesului general* cu interesele colective. Dreptul subiectiv este înlocuit cu o perspectivă în care se conciliază autoritatea statului, drepturile subiective ale indivizilor și entitățile colective existente prin noțiunea de instituție. A doua calitate lăuntrică a esenței dreptului, voința, apare ca voință națională care este voința majorității. Legea – spune autorul – nu mai este expresia voinței generale, a voinței de stat care nu există, ci a unor indivizi care votează.

În fine, marxismul când analizează esența dreptului ajunge la concluzia greșită că dreptul este rezultatul dezvoltării relațiilor de producție care impun o anumită formă de relații juridice și nicidecum rezultatul voinței individuale, pentru că omul devine abstract. *În*

comunism, interesul general și cel individual coincid, nu mai este necesară constrângerea și, ca atare, dreptul trebuie să dispară. Drepturile fundamentale ale omului au un caracter pur formal pentru că sunt drepturile unui om egoist. În ceea ce privește *interesul juridic*, se consideră că este depășită contradicția dintre interesul general și interesul individual și, ca atare, statul și dreptul dispar deoarece reglementările juridice din societatea burgheză sunt expresia contradicțiilor antagoniste de interese.

Aspectele doctrinare, metodologice și practice ale problemei puse în discuție nu au constituit deocamdată obiectul cercetărilor științifice complexe în literatura de specialitate din Republica Moldova și din România, cu excepția unui articol al doamnei profesor universitar doctor habilitat Elena Aramă referitor la reconsiderarea raporturilor dintre stat, societate, persoană în cadrul tranziției spre o societate democratică.

Există însă atât în România, cât și în Republica Moldova, cercetători care tratează problemele propuse în discuție, dar într-o manieră selectivă, fără a urmări scopul de a pune în lumină toate conceptele și de a face o analiză multidisciplinară a fenomenului, accentul fiind pus mai mult pe studierea interesului juridic ca trăsătură lăuntrică a esenței dreptului și a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În acest sens amintim autori ca Avornic Gheorghe, Aramă Elena, Boris Negru, A. Arseni, T. Cârnaț din Republica Moldova, dar și Popa Nicolae, Dumitru Mazilu, Sofia Popescu, Ion Craiovan, Ion Muraru, Ioan Humă, Costică Voicu și alții din România. Autorii menționați și-au adus o contribuție însemnată la abordarea teoretică a cunoașterii esenței dreptului. Au analizat esența dreptului ca unitate a laturilor, trăsăturilor, raporturilor necesare care asigură identitatea și stabilitatea dreptului și au identificat cele două calități lăuntrice ale dreptului respectiv voința exprimată în drept și interesul.

Dacă, în ceea ce privește voința, aceștia au stabilit că aceasta are o dublă semnificație, respectiv voința generală a grupurilor sau a întregii societăți și voința individuală, caracteristică unui individ, în ceea ce privește interesul, acesta a fost analizat mai puțin.

În esență însă, concluzia a fost aceea potrivit căreia interesul general nu trebuie înțeles ca fiind în opoziție cu interesele personale

sau de grup. Interesul general, adică cel care dă naștere dreptului alături de voința juridică nu dă curs tuturor nevoilor individuale, ci trebuințelor sociale, fundamentale care constituie o sinteză practică a societății.

Interesul social sau general este strâns legat de voința generală reflectată în normele juridice.

Dreptul, în concepția autorilor menționați, este expresia intereselor și voinței sociale generale, iar profesorul Ioan Humă reluând ideile lui J.J. Rousseau consideră că, în contextul fiecărui moment istoric, există o sinteză a intereselor și a voințelor individuale, adică interesul general și voința generală. Interesul general în concepția autorilor respectivi reprezintă trebuințele sociale generale și fundamentale ale societății.

Lucrarea are drept **scop** examinarea interesului general și a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, interdisciplinar, din perspectiva dreptului (teoria generală a statului și dreptului, dreptul constituțional, dreptul administrativ, dreptul comunitar), filozofiei juridice, sociologiei juridice, metodologiei juridice și psihologiei juridice.

Pentru realizarea acestui scop au fost stabilite următoarele **obiective**:

- studierea marilor curente ale filozofiei dreptului despre interesul juridic, voința juridică, drepturile omului și libertate;

- analiza categoriilor adiacente noțiunii de interes care au implicare asupra conceptului ca atare ce nu poate fi înțeles și abordat decât prin intercondiționare cu unele concepte cum ar fi: libertatea, necesitatea, trebuințele umane, determinismul social, motivație, motiv și proces motivațional;

- elucidarea conceptului de interes în drept și din perspectivă psihologică, el fiind în strânsă legătură cu motivul;

- stabilirea tipurilor principale de interes și care este corelația dintre ele, precum și rolul lor;

- definitivarea coraportului dintre interes și voință în drept pentru a înțelege mecanismul esenței dreptului ca protector al drepturilor, dar și al interesului general;

- elucidarea în plan dinamic a drepturilor fundamentale ale omului, dar și a limitelor exercitării lor;

- evaluarea necesității limitării exercitării drepturilor fundamentale ale omului prin invocarea interesului general;

- efectuarea unui studiu de drept comparat în ceea ce privește mecanismele de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale în Republica Moldova și România;

- cercetarea jurisprudenței C.E.D.O. referitoare la restrângerea exercitării drepturilor și libertăților fundamentale, derogări și excepții permise de către C.E.D.O. statelor pentru restrângerea exercitării drepturilor și libertăților fundamentale;

Noutatea științifică a rezultatelor obținute constă în:

- elaborarea unei definiții a interesului general și a modului în care interesul general se intercondiționează cu drepturile și libertățile fundamentale ale omului, modul în care respectarea, promovarea și protejarea drepturilor și libertăților fundamentale depind de realizarea interesului general;

- abordarea multidimensională a conceptului de interes în drept, un rol prioritar s-a acordat interesului juridic și interesului general;

- evaluarea conceptului de drepturi fundamentale ale omului din perspectivă istorică, dar în același timp și sistemic și în conexiunea lor cu libertatea și cu răspunderea și interesul general;

- argumentarea științifică a unei probleme destul de controversate, și anume aceea a necesității și modalităților de limitare a drepturilor fundamentale ale omului prin invocarea interesului general;

- realizarea unui studiu de drept comparat în ceea ce privește contenciosul administrativ și contenciosul constituțional în România și Republica Moldova privind limitarea drepturilor fundamentale în numele interesului general;

- identificarea și evaluarea jurisprudenței C.E.D.O. referitor la aspectul protecției drepturilor și libertăților omului în condițiile confruntării lor cu interesul general;

- în finalul lucrării s-au înaintat câteva propuneri privind unele măsuri ce pot conduce la consolidarea interesului general, edificarea statului de drept, respectarea și protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului;

- ca element de noutate, lucrarea a impus o abordare integrativă la nivelul disciplinelor care au ca obiect de studiu știința dreptului ca fenomen de cunoaștere;

- în studiul efectuat s-a impus interdisciplinaritatea, pentru că realizarea unei viziuni totalizatoare asupra INTERESULUI GENERAL AL SOCIETĂȚII ȘI DREPTURILOR FUNDAMENTALE ALE OMULUI nu se putea realiza decât apelând la științe de graniță, cum ar fi: dreptul, filozofia, sociologia, psihologia și altele. Această abordare integrativă a necesitat un studiu interdisciplinar implicând teoria generală a statului și dreptului, filozofia juridică, sociologia juridică, dreptul administrativ, dreptul constituțional, dreptul comunitar european și nu numai.

Postulate științifice înaintate spre susținere

Materialul bibliografic studiat ne-a ajutat să constatăm în investigația noastră: în primul rând, că intercon condiționarea interesului general cu drepturile și libertățile fundamentale ale omului reprezintă un fenomen complex; în al doilea rând, au înlesnit scoaterea în evidență a diverselor aspecte legate de mecanismul protecției drepturilor și libertăților fundamentale, iar în al treilea rând, ne-au dus la concluzia întăririi rolului statului pentru promovarea interesului general și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Indiferent de problemele metodologice nominalizate, considerăm că relația dintre societate și drepturi și libertăți trebuie să fie guvernată de principiul proporționalității în sensul că nici drepturile și libertățile nu trebuie sacrificate în interesul ordinii sociale, dar nici acestea nu trebuie să prevaleze dacă astfel este sacrificat interesul general și ordinea socială.

Aprobarea rezultatelor lucrării

Lucrarea a fost reflectată în mai multe publicații de profil din România și Republica Moldova, cum ar fi revista „Dreptul”, „Revista de drept penal”, „Revista de drept public”, „Analele Universității Spiru Haret”, Seria Științe Juridice, revista „Lex”, „Revista Națională de Drept” din Republica Moldova, trei cărți, respectiv *Marile curente ale filozofiei dreptului despre interesul juridic și voința juridică ca esență a dreptului*, *Categoriile adiacente noțiunii de interes și Interesul juridic*, publicate la Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei din România.

De asemenea, rezultatele investigației au fost aprobate în diverse forme la dezbateri și conferințe științifico-practice anuale, cum ar fi:

- Sesiunea de comunicări științifice a cadrelor didactice și studenților, cu tema: „Măsuri de euro-compatibilizare juridică în etapa post-aderare”, ediția a 9-a, a Universității Spiru Haret, Facultatea de Drept și Administrație Publică, 30 mai 2008;

- Sesiunea de comunicări științifice, 5-6 aprilie 2006, a Facultății de Drept Spiru Haret;

- Conferința națională cu participare internațională „Delincvența juvenilă – resurse sociale, psihologice și juridice de reducere și prevenție a devianței”, organizată de Universitatea Andrei Șaguna din Constanța cu sprijinul Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică;

Volumul și structura lucrării au fost determinate de scopul și obiectivele cercetării, de cadrul problemelor abordate, de gradul de profunzime a studierii acestora. Astfel, lucrarea conține introducerea cu inițierea în studiu, patru capitole, concluzii și propuneri, recomandări, bibliografia în funcție de suportul documentar și doctrinar al lucrării, cuvinte cheie utilizate în lucrare și adnotări în limba română, rusă și engleză.

În scopul detalierii obiectivelor cercetării, capitolele sunt divizate în secțiuni și paragrafe.

I. CATEGORII ADIACENTE NOȚIUNII DE INTERES

1.1. Libertatea și necesitatea

Libertatea a reprezentat dintotdeauna la cei mai mari gânditori ai omenirii, indiferent de epoca istorică, o coordonată esențială a concepției lor filosofice. Procesul cunoașterii de sine implică problematica libertății.

Potrivit Dicționarului psihologic al renumitului profesor Paul Popescu Neveanu: „Libertatea este o categorie filosofică, definită în unitate cu necesitatea obiectivă ca o înțelegere conștientă a necesității sociale și o capacitate de a decide în cunoștință de cauză. Se opune deci ideii de liber-arbitru, concept subiectivist ca o posibilitate de decizie obiectivă și numai ca o expresie a evenimentelor aleatorii de ordin subiectiv. Omul nu este liber în raport cu necesitatea implacabilă, ci în raport cu întâmplarea și este liber întrucât cunoscând lumea, natura, societatea și propria ființă procedează la transformări și autotransformări”.¹ Noțiunea de libertate trebuie definită și analizată din perspectiva tuturor elementelor ce își dovedesc valoarea și actualitatea, chiar dacă au fost formulate în epoci diferite. Libertatea apare ca opoziție față de determinism, așa cum lipsa de constrângere este opusă constrângerilor și lipsa de limitare – limitării, dar opoziția nu trebuie concepută ca absolută, ca excludere reciprocă, deoarece implicarea factorului subiectiv, ca factor spiritual, ideal, conștient, cu aspecte de cunoaștere, angajare afectivă, opțiune, decizii și ca factor transformator și creator de mediu specific uman, permite corelarea determinării cu libertatea. Libertatea este proces deoarece conține gradualitate în devenire, momente ale eliberării individului sau colectivității, dar în același timp este și produs pentru că exprimă sinteza acestor momente într-un timp, sinteză supusă și ea devenirii procesualității. Libertatea presupune inevitabil acțiunea

¹ Paul Popescu-Neveanu, *Dicționar de psihologie*, Editura Albatros, București 1978, p. 412.

umană care permite omului afirmarea ca ființă creatoare, iar acțiunea implică cunoaștere și valorizare, documentare și opțiune, deliberare, propunere și urmărire de scopuri și interese, decizie.

Platon a acordat o atenție deosebită libertății, fiind preocupat de raportul dintre finit și infinit, individual și general. El remarca spusele lui Socrate: „Omul nu poate să caute nici ceea ce știe, nici ceea ce nu știe. Nu poate să caute ceea ce știe fiindcă știe și nimeni nu are nevoie să caute ceea ce știe. Nu poate să caute nici ceea ce nu știe fiindcă nu știe ce anume să caute”. Maxima celebră a lui Socrate: „Cunoaște-te pe tine însuși”, aduce în prim plan omul ca subiect și obiect al acțiunii, într-un cadru creat pe baza cunoașterii sinelui acțional, a potențelor umane, dar și a cadrului în care se obiectivizează scopurile și interesele. Libertatea excesivă – va afirma Platon – pare că nu se schimbă în nimic altceva decât într-o slăbire excesivă atât în cazul individului, cât și al cetății. Într-o democrație anarhia se poate propaga cu repeziciune, cetățenii nemaiascultând nici de legile scrise, nici de cele cutumiare, din dorința de a nu avea un stăpân.

Democrațiile sunt conduse de un președinte pus de popor, pe care îl sprijină și îi dă puteri din ce în ce mai mari. Tiranul apare întotdeauna dintr-un astfel de președinte crescut de popor. El va limita tot mai mult libertățile până ce întreg poporul va fi dus la robie. Fugind poporul de fumul robiei oamenilor liberi, a căzut în focul despoției sclavilor, el a schimbat acea libertate prea mare și rău venită, pe cea mai grea și mai amară robie adusă de către robi¹.

Platon a conceput un stat în care nu există libertate dacă individul nu înțelege că fericirea sa depinde de supunerea necondiționată față de autoritate. De aceea, în lucrările sale, *Republica* și *Legile*, Platon a încercat să pună în concordanță statul cu libertatea individuală.

Dar oare există libertate acolo unde este supunere aproape fanatică, așa cum considera Platon? Credem că nu, deoarece Platon prin această supunere necondiționată a individului față de autoritate, a creat un stat polițienesc. Platon considera că statul este totul, iar

¹ Nicolae Popa, Ion Dogaru, Gheorghe Dănișor și Dan Claudiu Dănișor, *Filozofia dreptului. Marile curente*, Editura All Beck, 2002, p. 371.